

Матоліч І.Я., аспірант, Інститут мистецтв

Прикарпатський національний університет  
імені В. Стефаника.

## МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ АНАЛІЗУ ДИСЕРТАЦІЙ ЗА НАПРЯМОМ “МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО” (ПЛАСТИЧНЕ МИСТЕЦТВО)

**Анотація.** У статті відображається методика проведення аналізу дисертаційних тем за напрямом “мистецтвознавство” (пластичне мистецтво). Дослідження проводиться на основі авторефератів докторських та кандидатських дисертацій, які були захищені впродовж 1991 по 2009 рр.

**Ключові слова:** автореферат, моделювання, статистика, аналітична довідка.

**Аннотация.** Матоліч І.Я. *Методологические принципы анализа диссертаций по направлению “искусствоведение” (пластическое искусство).* В статье рассматривается методика проведения анализа диссертационных тем по направлению “искусствоведение” (пластическое искусство). Исследование строится на основе авторефератов докторских и кандидатских диссертаций, которые защищались на протяжении 1991-2009 гг.

**Ключевые слова:** автореферат, моделирование, статистика, аналитическая справка.

**Annotation.** Matolich I.Y. *The methods of the theses analysis as “the art criticism” (plastic art).* The methods of the theses projects analysis are presented in the article as “the art criticism” (plastic art). The research work is made on the basis of the author’s abstracts, Doctor’s and Candidate’s dissertations, which were defended during 1991-2009.

**Key words:** author’s abstract, modeling, statistics, analytical reference.

**Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблема координації дисертаційних робіт завжди періодично виникала як доволі актуальна і така, що потребує нагального вирішення. Така робота є досить складною, оскільки потребує дослідження усіх мистецтвознавчих дисертацій. Лише вкрай поодинокі науковці зверталися до цієї роботи. Зокрема, одним із них, і то у галузі музикознавства був доктор мистецтвознавства, професор І.А.Котляревський у статті “Принципи статистичного та змістовного аналізу дисертаційних тем” [3]. Методика, подана відомим українським музикознавцем була застосована й у нашій статті.

Значний матеріал, який стосується даної теми, знаходимо у працях таких дослідників: Антонович Є.А. [1], Захарчук-Чугай Р.В. [1], Станкевич М.Є. [1], Каган М.С. [2].

**Метою** цієї статті є відобразити методику проведення аналізу дисертаційних тем і принципи узагальнення його результатів.

**Виклад основного матеріалу.** Відображаючи методику проведення аналізу, були обрані 150 тем мистецтвознавчого профілю, здебільшого образотворче та декоративно-прикладне мистецтво (із них 10 докторських і 140 кандидатських) з кінця ХХ – початку ХХІ ст. (1991 – 2009 рр.). Така орієнтація обумовлена необхідністю мати значну кількість тем для статистичної обробки, а з іншого боку показати як вписуються в аналітичний простір теми з інших мистецтвознавчих сфер. Вибір кількості тем пов’язаний з правилом статистичних досліджень, на якому масив із 150 об’єктів є необхідним для здобуття більш-менш достовірних даних, а також обумовлений тим, що дослідження проводиться на основі докторських та кандидатських дисертацій, захищених у період з 1991 по 2009 рр. на території України (див. мод. 1).

Запропонований статистичний аналіз спрямований не лише на визначення кількості запланованих вузами тем певного напрямку, але й має за мету розкриття логіко змістовної взаємодії різних тематичних угруповань і окремих тем з оточуючим їх контекстом. Для досягнення поставленої мети скористуємось спеціальною методикою, яка базується на трьох аналітичних документах:

**Інформаційна довідка**, у якій визначаються об’єкт дослідження, аспект дослідження (в авторефератах це, як правило, предмет дослідження) і ключові слова. Кожній темі присвоюється порядковий цифровий індекс відповідно до поступового розгляду матеріалів. Список ключових слів подається разом з вказівкою на відповідну дисертаційну тему (цифровий індекс). Якщо ж ключове слово зустрічається у декількох випадках, всі вони фіксуються. Саме це дозволяє бачити інтенсивність використання певних понять.

На основі інформаційної довідки та списку ключових слів складається **аналітична довідка**, яка є базою для запропонованих наприкінці статті висновків. Інструментом інформаційного аналізу ми використовуємо моделі, структурними одиницями

Надійшла до редакції 14.04.2010

Модель 1.

**Кількість дисертацій з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, захищені у період з 1991 по 2009 рр. на території України**

Спеціальність	Докторські дисертації	Кандидатські дисертації
17.00.05 (образотворче мистецтво)	5	79
17.00.06 (декоративно-прикладне мистецтво)	5	61

Модель 2

Види мистецтва		
<b>I. Образотворче мистецтво</b> 1) живопис 43,51,55,63,74,77,83,88, 95 (іконопис 21,26,161) 2) скульптура 58,99,113, 137,142 3) графіка 3,16,51,61,62, 72,162 (гравюра 78,136, 152)	<b>II. Монументально-декоративне мистецтво</b> 1) монументальний живопис (вітраж) 12,22 2) монументальна скульптура 58,99,113,137,142	<b>III. Декоративно-прикладне мистецтво</b> 1) за матеріалами 2) за технікою виконання 3) за функцією

Модель 3

Декоративно-прикладне мистецтво		
1) за матеріалами	2) за технікою виконання	3) за функцією
художня кераміка 31,35,38,47,54,114	художнє плетіння 34	народна іграшка 15
художній метал (ковальство 8, емальєрство 26)	художній килим 28,44,91	жіночі прикраси 9,134
художнє скло 118	художня вишивка 32,49,109	костюм 130,132,139,153
художнє дерево 18,56,119	різьблення 86,98	
художня тканина 29,64,79,87,94		

Модель 4

Особистості			
Архипенко О.	58	Копистинський Т.	59
Бойчук М.	117	Малаков Г.	3
Бурлюк Д.	84	Мясоєдов І.	41
Гейнсборо Т.	116	Січинський В.	147
Девдюк Д.	158	Сорохтей О.	68
Кавалерідзе І.	58, 112	Турчиняк В.	129

яких є ключові слова, а іноді фрагменти дисертаційних тем (об'єкти чи аспекти досліджень), якщо вони сформульовані достатньо стисло. Цифровими індексами вказано до якої теми наукового дослідження відноситься той чи інший структурний елемент моделі. Важливо, що один і той же елемент може відноситися до декількох тем, а також сукупність різних елементів можуть бути пов'язані з однією темою. Це дозволяє розкрити значення тем з різних точок зору і створити гнучку систему їх диференціації. Відомо, що у поширених систематичних каталогах складною проблемою є випадки, коли тема має бути віднесена відразу до декількох розділів. У запропонованій системі ця проблема вирішується за рахунок використання цифрових індексів дисертаційних тем, що фігурують в інформаційній довідці, списку ключових слів та в інформаційно-аналітичних моделях, які принципово

не є ієрархічними структурами і постійно знаходяться у взаємодоповнюючих відносинах.

Для пояснення аналізу дисертаційних робіт за допомогою моделювання наведемо одну з таких моделей, що фігурує в аналітичній довідці (див. мод. 2, 3, 4). Для цього класифікуємо мистецтво на види, використовуючи при цьому працю М.С. Кагана "Морфологія искусства" [2, 323-330].

До кожної із моделей додаються коментарі, які у даному випадку будуть такими.

**Коментарі:**

У цьому випадку посилки на теми дисертацій подані як у вигляді цифрових індексів так і у вигляді фіксації виходів на моделі 2, 3, 4. Це означає, що накопичений матеріал дозволяє встановлювати зв'язки поміж моделями. Таким чином, моделі 2, 3, 4 узагальнюють одна одну. Разом з тим, у цій моделі

Модель 5.

Культура	західноєвропейська культура	українська культура	російська культура
Кількість тем	15	132	3
Кількість тем у %	10	88	2

присутні вже образотворче та декоративно-прикладне мистецтво [1].

Центральний елемент – Європейська культура. Він у наявному матеріалі не виступає безпосередньо як об'єкт досліджень, але виконує важливу структуроутворюючу функцію саме як центральний елемент. Центральні елементи моделей завжди визначають певний пріоритетний напрям наукових досліджень.

Існує певний брак деталізації у блоках "Західноєвропейська культура" і "Російська культура" відносно масиву у 150 дисертаційних тем підказує про необхідність розробки додаткових моделей. Наприклад, персоналії по західноєвропейській культурі, навіть, по різних видах мистецтва. В ідеалі кожен культурологічний блок повинен мати тотожний набір першого кола парадигматичної структури, наприклад: образотворче мистецтво, музичне мистецтво і театральне. Звичайно, це коло може розширюватися за рахунок виходів до літературознавства, кінознавства, естетики тощо.

Вихід на узагальнюючий рівень – "Всесвітня культура" – є досить умовним, бо дисертаційні теми такого масштабу можливі скоріше у докторських дисертаціях, або навіть у комплексних темах наукових та навчальних закладів.

Загальне значення у відсотках, у даному випадку треба розглядати по блоках: західноєвропейська культура – 10%, українська культура – 88%, російська культура – 2% (див. мод. 5).

Наведені показники свідчать про домінування тематики з української культури, а далі відповідно: західноєвропейська і російська культури. Можливі уточнення значень у відсотках з урахуванням різних перехрещень тем. Тут вже працює ієрархічний принцип, що і буде показано далі. Не слід наведені дані вважати остаточними. Це картина, яка складається на основі у 150 дисертаційних тем. Тут не подаються формулювання тем, бо це занадто великий матеріал для статті.

Таких моделей при аналізі 150 дисертаційних тем було побудовано 10 із них Додаток 1 містить чотири, які ілюструють деталізацію Моделі 5. Сукупний розгляд усіх 10 моделей дозволяє зробити такі остаточні **висновки**:

- Певна кількість центральних елементів, які виконують функцію фактора угруповання тем за парадигматичним принципом. Вони можуть бути зведені в одну систему і розташовані залежно від ступеня узагальнення. Практично біля кожного елемента системи стоїть кількісний показник у % відносно 150 розглянутих тем певного напрямку.
- Очевидно, що у даному випадку відсотковий показник відповідає кількості дисертаційних тем

певного напрямку. Отже, з точки зору культурології 108 % дисертаційних тем присвячені розгляду трьох європейських культур з відповідним співвідношенням кількості тем. Значна кількість тем у рубриці "Українська культура" спонукала до подальшої її деталізації. Це не помилки у підрахунках і не недоліки запропонованої методики аналізу. Це досягнення тієї самої мети, яка була визначена на початку статті, а саме: розкриття логіко-змістовної взаємодії різних тематичних угруповань, і окремих тем з оточуючим їх контекстом, наслідком чого є перехрещення груп і розгляд однієї і тієї ж теми в різних аспектах. Так, наприклад тема дисертації "Українська графіка першої третини ХХ століття: загальноєвропейські тенденції та національні особливості розвитку" [4] попадає відразу до блоків: Українська культура, Українська графіка. Фактично всі теми, за дуже малим винятком, мають від двох до п'яти аспектів розгляду. Вони не дублюють один одного, а демонструють меншу, або більшу змістовність формулювання тем.

#### Література:

1. Антонович Є.А., Захарчук-Чугай Р.В., Станкевич М.Є. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів: Світ, 1992. – 270 с.
2. Каган М.С. Морфология искусства. – Л.: Искусство, 1972. – 440 с.
3. Котляревський І.А. Принципи статистичного та змістовного аналізу дисертаційних тем // Мистецтвознавчі аспекти славістики. Збірник наукових праць / Відповідальний редактор – І. М. Юджін. – К., 2002. – (ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України. Наукові записки культурологічного семінару. Вип. 2) – С. 21-23.
4. Лагутенко О.А. Українська графіка першої третини ХХ століття: загальноєвропейські тенденції та національні особливості розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора мистецтвознавства: спец. 17.00.05 "Образотворче мистецтво" / О.А.Лагутенко. – К., 2008. – 36 с.